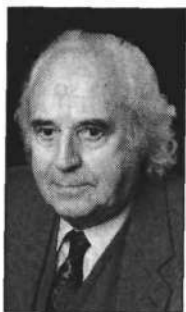

O D M E V I

N A

Milko Matičetov

SLOVENETSKA SPRAVA – BLIZU ALI DALEČ?

Gospod Ivan Tomažič je v zadnji dvojini Sodobnosti (46, 3/4 313) zdvožil nad mojo razumnostjo. Deloma po pravici: »kot razumen človek« – vem – bi bil moral poslušati ljudsko modrost (»ta pameten odneha«) in se umakniti daleč stran od etruščansko-venetskega osirja.

I. Tomažič, ki vseprek terja »dokaze«, se je odločil, da bo šel tudi sam z dobrim zgledom naprej: »Omejil se bom na konkretne dokaze, kakor se spodobi znanstveno-raziskovalnemu prijemu«. Kakšni in čigavi pa so ti »konkretni dokazi«, bomo kmalu videli. Da bi čim lepše ponazoril svoje (beri: Borove!) prijeme pri razlagi napisov, si je izbral dva izmed najbolj povednih: po enega venetskega in enega etruščanskega. Kot ponavadi, tudi tu preroško napoveduje, kako »bodo blamirani tisti, ki se danes posmehujejo našemu raziskovalnemu delu«. Pri tem seveda ni jasno, o čigavem delu teče beseda: je to »naše« mišljeno kolektivno ali osebno kot plurale maiestatis ali kot kaj tretjega? Ostajamo pač v dvomih, ker so tako prevodi kakor razlage napisov avtorsko delo Mateja Bora. Tu je kot Borova samo enkrat omenjena razlaga neke besede (ekupetaris). Predstavljanje »Popotnika z raco« v Sodobnosti je odveč, saj ga upodablajo vsepovsod, kritične opombe na svoj rovaš (gl. Arheo 10,313) pa Tomažič tako zamolči.

Ob etruščanskem nagrobniku iz Vetulonije (7./6. st. p. n. št.) Tomažič spretno parafrazira Borovo pisanje iz »Etruščanskih napisov« (1995, 45–47: Avleš Beluskeš). Za postumno objavo Borovih etruščanskih spisov smo mu hvaležni, ne morem pa opravičiti prekrojevanja besedila avtorju, ki sam morada niti ni dal zaključne podobe prispevku, uvrščenemu v »Drugi venetski zbornik«. Na treh straneh, kjer je v Sodobnosti obravnavan in upodobljen vojščak/vojskovodja/vladar Beluskeš, nikjer ni omenjeno, da je tega Etruščana odkril in slovenski javnosti predstavil – nihče drug kot Matej Bor.

Slovenski natančni eksegeti še zmerom ugibljejo, kaj je takega korenjaka spravilo na drugi svet: hir/bolezen uma, jetika, sušica (Bor), »težko zemeljsko

spoznanje« (Tomažič). Ob nenavadnem klinu, ki štrli iz tal med nogama bo-sega vojaka, še ni bil javno izrečen sum na morebitno spolno bolezen (da bi se kaj takega moglo skrivati v formulaciji »težko zemeljsko spoznanje«, je sicer manj verjetno, ampak – nikoli se ne ve!). Imam pa še rezervno razlago, na kaj namiguje priložena upodobitev. Ker so brumni venetofili v trinajstih letih natresli nam, svojim naivnim bravcem, že toliko pravljič, zakaj bi samo mi morali vse brez ugovora požreti?! Dajmo torej tudi mi enkrat malo duška svoji domišljiji, ko se nam že ponuja priložnost, in povejmo jim še eno alter-

nativno razlago k naši obrobni upodobitvi: Etruščan Beluskeš ni bil spolno bolan, ampak – prepotenten. Zato so ga prizadeti/te, ko jim je prekipelo, zgrabili in mu odrezali »premoženje«. Užaljeni dedec je svojo grdo pohabo sicer skril za ščit, ampak – glej ga, šmenta! – ko je odrezani ud dosegel tla, se je brž prijel in vzdignil. Mednarodna pripovedna literatura nam tudi tokrat daje kolikor toliko razpoznavne paralele. Eno – makedonsko – je objavil prof. K. Penušliski iz Skopja; druga pa je iz Furlanije, to je iz naše najbližje sosesčine: goriškemu prof. I. Koštiálu jo je v

debelem svežnju izrazito boccacciovskih zgodb daroval njegov videnski kolega A. Tellini; ostala je v rokopisu.

Pa naj bo s tem kakorkoli že, spodobi se, da Feluskešu, enemu zelo redkih – po imenu (in po ničemer drugem) – znanih oseb iz najzgodnejših časov etruščanske preteklosti, izrekamo najboljše želje ob njegovem davnem odhodu s tega sveta: »V vanu (nebesih) tegobe uma naj se zjasnijo!« (Bor), ali: »Večna luč naj mu sveti!« (Tomažič).

Ob Borovi delitvi besedila na Beluskeševem nagrobniku, ob neverjetno domiselnem prevodu in ob Tomažičevem komentarju mi še na misel ne hodi, da bi – kljub javnemu vabilu – komurkoli kaj »dokazoval« ali »priznaval«. Rajši naj tudi jaz povabim svojega vrstnika in primorskega rojaka, da ob dveh živih zgledih dobro premisli, kako krhke so lahko še v našem dvajsetem stoletju meje in prehodi iz narečja v narečje istega jezika. (Diletantsko – se pravi brez jezikoslovnega znanja – ugibati o jezikovnem dogajanju v neznanih jezikih pred dvema tisočletjema in pol se mi namreč zdi predržno!)

Za premislek ponujam tale dva zgleda:

1. J. Glonar je ob objavi zapisa incestne balade »Sestra ubije brata« ugalbal (Et 10–11, 227), kaj naj bi pomenil verz »Ajamusesem mulomalula« in pripomnil, da taka zverženost »spominja (...) na nerazrešene besede klinaste pisave«. Prof. N. Županič, ki je zapisovavca omenjene pesmi, kmečkega fanta iz rodnih Gribelj, še osebno poznal, pa je to skrivnost mimogrede pojasnil: »A ja mu se sem milo molila« (SE 1, 1948, 130: Spominu Ivana Šašlja).

2. Ne samo mikavno, kar ganljivo pa je, kako so si dekleta v slovenski Istri med vojsko in tik po nji širila svoje skromno jezikovno obzorje z zapisovanjem besedil, ki so jih slišale peti od partizanskih zborov. V starih šolskih zvezkih so nastajale skromne rokopisne pesmarice in v eni od njih sem v letih 1949 ali 1950 (v Dekanijah ali v Marezigah) našel pesem s čudnim začetkom: »Poje zeru bistra glava ...« Če bi se to nerodno, neuko pisanje nekam založilo in nato po čudnem naključju spet prišlo na dan čez stoletja, kako neki bi najditelji in filologi razvozlati to uganko? V mojem istrskem primeru je na srečo pomagalo to, da so prvemu verzu sledili še drugi, po katerih se je gladko dalo razbrati, da gre za začetek znane slovenske pesmi:

Po jezeru bliz' Triglava ...

*

Če etruščanski napis, ki teče ob robu bojno opravljenega Feluskeša, prečrkujemo za Pallottinom v latinično minuskulo, dobimo tole »jaro kačo«: ... lešfeluskeštusnutn ... panalašmilimunuvanekehrumiabersnahs ... Pred tem se naš »ajamusesem« lahko kar skrije in tudi zamotane srednjeveške abrakadabre se s čim takim ne morejo kosati. VSO SREČO tistim, ki bi se pri nas želeli strokovno spoprijemati s podobnimi »kačami«, vendar nam ne gospod Tomažič ne njegov rajni vzornik ne njuni »znanstveno-raziskovalni prijemi«, nakazani v knjigi 1995 in v zapoznelem odmevu na Velianasa (Sodobnost 1996/98), ne zbujajo najmanjšega upanja v uspeh. Zato VSO SREČO le iz vljudnosti, klobuk pa si bomo sneli z glave šele pred rezultati in ne pred napovedmi...

Ker se mi zdi, da sem o Venetih in Etruščanih od 1989 do danes povedal vse, kar sem mislil, se mirno lahko umaknem iz javnega razpravljanja o tem. Da pa ne bi zapustil igre kar z otroškim »zapik«, naslavljam vsem prijateljem, somišljenikom in potrpežljivim bravcem iz obeh nasprotnih taborov nekaj izbranih, čeprav – žal – ne tudi spodbudnih besed, kot bi pričakovali ob slovesu:

Tako vse kaže: RAZODETJE,

da Etruščan je bil Sloven

prav kakor sosed mu Venet,

bo šlo tje v tretje tisočletje,

ker sto let staro pesmico –

(po drugih je povzel jo Bor,

prepeva zdaj jo Tomažič) –

bo gnal naprej še vnuk JAREJ!